

ŞALOM

Dergi

165. SAYI

ALTIN ÇAĞIN
GÖRKEMİ
**ORIENT
EXPRESS**

SANAL
KÖŞKLERİN
Sevimli
Kahramanları

*Bir yüzücü ve
bir kahraman*
**SHRAVASH
KARAPETYAN**

*"İlber Hocamın
ardından"*

Zihin ile güven
arasında
BİR SANDIK

Bir
Okuryazarlık
çeşidi

*Sahra Çölü'nde
kütüphaneler*

Tasarımları
& Sanatı ile
**BİR HİKÂYE
ANLATICISI**

Eli Bensusun

TASARIMLARI VE SANATI
İLE BİR HİKÂYE ANLATICISI

Eli Bensusan

ELİ BENSUSAN'ın röportajı için Moda'daki atölyesine gittiğim gün, İstanbul'da deniz ulaşımı kuvvetli lodos nedeniyle iptal edilmişti. Boğaz, şehrin kalabalıklığını dışarıda bırakmış; kendi yalnızlığında, renginde ve hızında dalgalanıyordu. Aynen, her şeye rağmen aynı günde ulaştığım Eli Bensusan'ın atölyesinde olduğu gibi.

Moda'yı çepeçevre saran, her yanı gün ışığı alan bu atölye; şehrin gündelik koşturmacasından ve kaosundan uzak, sanatçının düşünsel dünyasında kök salmış başka bir zamana açılıyordu. Sanatçının buradaki üretimi, zamanın aceleciliğine teslim olmadan; aksine kendi ritmini, kendi iç sesini inşa ediyordu. Eli'nin yaratıcı dünyası adeta, dışarıdaki rüzgâra rağmen dinginliğini koruyan bir iç deniz gibiydi.

Kendisini dinledikçe anladım ki, Eli tanıdığım sanatçılardan farklı biri, görünmezi görünür kılan, nesne ile düşünce arasında sessiz bir dil kuran yaratıcı bir zihin, tasarımları ve sanatı ile bir nevi hikâye anlatıcısı. Gündelik olanın ardındaki görünmez ilişkileri sorgulayan ve izleyiciyi de bu sorgulamaya davet eden Eli'nin pratiğinin merkezinde ise her zaman için **merak** yatıyor. Gelin bu 'meraklı' ismi kendisinden dinleyelim.

(FOTOĞRAFLAR: TERİ ERBEŞ)

Mirey Nasi - Eli Bensusan

Öncelikle okuyucularımıza kendini tanıtır mısın, Eli Bensusan kimdir?

İstanbul doğumluyum. İTÜ Endüstriyel Tasarım bölümünde lisans, School of the Art Institute of Chicago’da Designed Objects (Tasarım Nesneleri) bölümünde yüksek lisans yaptım. Beş senelik Amerika döneminden sonra İstanbul’a tekrar yerleştim. Multidisipliner bir şekilde güncel sanat ve tasarım yapıyorum. Pratiğimin içinde tasarım ve sanatın bir araya geldiği üç boyutlu çalışmalar, kolaj, çizim, şiir, buluntu metinlere yaptığım oyuncu müdahaleler var. Bunların yanı sıra üniversitelerde öğretim görevlisi olarak ders veriyorum. Bir yandan da müzikle ilgileniyorum, caz, Blues ve doğaçlama müzik konusunda kendimi geliştiriyorum.

Sen hem Endüstriyel Tasarım okudun hem de Tasarım Nesneleri üzerine yüksek lisans yaptın, bunlar birbirini tamamlayan bölümler mi yoksa tam tersi mi? Bu kadar özel bir eğitimden geçtin, bize bir nesneyi tasarlamak ne demektir anlatır mısın?

Tam da zıt oldukları için birbirlerini tamamlayan bölümler. İTÜ’de aldığım perspektifteki endüstriyel tasarım disiplini, ticari dünyanın ve seri üretim kültürünün koşulları, tasarım sürecindeki kararlara ağırlığı koyar. Sanat okulu içerisindeki ‘tasarım nesneleri’ programında bunları sorgulayan, eleştiren ve düşüncem, güncel sanat pratiğindeki sorunsalları temel alan çalışmalar yürütülür. İkisinin çocuğu olan ben, teknik açıdan formu, malzemeyi, üretimi iyi bilen bir endüstriyel tasarımcı metodolojisiyle tasarım yapmaya, diğer yandan bir tüketim nesnesinden ziyade felsefik altyapısı, şiirselliği ile öne çıkan şeyler ve var olan kültürel kodları bozan işler üretmeye çalışıyorum. Bir nesneyi tasarlamak ise şu anlama gelir; onun malzemesine, biçimine, mekanizmasına, içinde bulunacağı kültürel bağlam ve kullanıcısıyla olacak ilişkisine ve anlatacağı hikâyeye, onu nasıl yansıtacağına dair kararları bütüncül bir şekilde vermek. Bu hem endüstriyel hem de sanat nesneleri için ortak bir tanım. Ancak sonuçta endüstriyel tasarımda hedef net bir mesaj vermektir, “bu bir sandalye ve bu şekilde kullanılır” gibi. Öte yandan sanatta ortaya bırakılmak istenen, bir yönergeden ziyade sorulan, açılan pencereler, farklı izleyicilerin farklı yönlere doğru uyanan zihnidir. Benim pratiğimde ise süreç, anlatmak istediğim hikâyeleri oluşturmakla başlıyor. Genelde felsefe, şiir, psikoloji, mitoloji gibi farklı alanlardan beslenen hikâyeleri anlatacak bir ton, üslup üretiyorum. İşlerin ortaya çıkışı ise planlama ve doğaçlama karışımı.

BENİM PRATIĞIMDE İSE SÜRECİ, ANLATMAK İSTEDİĞİM HİKÂYELERİ OLUŞTURMAKLA BAŞLIYOR.

Eli Bensusan

İSTANBUL’A DÖNMEK SANAT VE TASARIM KARIYERİNE NASIL BİR ETKİSİ OLDU?

Sınırlarımız bize özgünlük ve özgürlük alanı sağlıyor diye düşünüyorum. Sanat da tasarım da sınırlarımızla ilişkilene biçimimizden doğuyor. Çizim yaptığım kâğıdın kenarları, kullandığım biçimlerin taşıdığı tını, tasarımda kullandığım malzemenin mukavemeti, bir kullanıcının sınırlı bütçesi ile karşılaşmak istediği ihtiyacı, içinde yaşadığım ülkenin düşünce yapısı hep sınır gibi düşünülebilir. Onları irdeledikçe sınır olmaktan çıkıp bir keşif alanına dönüşüyorlar. Sınırlarımın kimiyle uyumlu bir şekilde ilişkilendirirken kimisini bozmak, kırmak, karşı çıkmak gibi bir duruş sergiliyorum. İstanbul’da çevrem, sanat izleyicim ve öğrencilerimle kurduğum ilişkiler benim için çok anlamlı. Ürettiklerimle ve bizzat kendim olarak, bu kentle, içindeki kültürle olan benzerlik ve farklılıklarım üzerinden kendiliğinden bir söylem ortaya çıkıyor.

SENİN İÇİN, ŞİMDİYE KADAR TASARLANMIŞ EN GÜZEL / ÖZEL NESNE NEDİR?

Bu soruyu bir öğrencim sordu ve cevaplayamadım. Bir şeyi bir gün güzel, bir gün çirkin bulabiliriz. Bizde uyandırdığı hisler mutlak değil, bizim ruh halimiz ve nesnenin bağlamı ile ilişkili oluyor. Peru'daki İntihuatana taşını, ziyarete kapalı olduğu için yakından göremedim. Machu Picchu'da bulunan, tam olarak ne amaçla ve neyi düşünerek tasarlandığını bilmediğimiz bir nesne. Üstündeki bazı açılarla muhtemelen gök cisimleri, ışık ve gölge ile ilgili bir fonksiyonu olduğuna dair ipuçları bırakıyor, astronomik hesaplar yapıldığı ortada. Bende etkisi ise merak ve ilham olduğu için benim için özel bir nesne.

Görünmez hikâyeleri ortaya çıkarıyorsun bu nasıl bir süreç?

Bazı hikâyelerin zaten hafızamda bir şekilde olduğuna, onları beni tetikleyen kelimeler, nesnelere, şekillerde gördükçe çekip çıkardığıma dair bir inancım var. Örneğin kişisel sergim 'Bir Damlanın Notaları'nda bir yağmur damlasının yolculuğunu, 1900'lerin başındaki bilim eğitimi kitaplarını kesip manipüle ederek anlattım. Hikâyenin bütünsel akışını, dönüm noktalarını psikoloji, felsefe gibi alanlardan aldım. Beni oraya iten ise yüz yıl önce bir çocuğun bilim öğrenmek için okuduğu, bulutlar, fırtınalar, deniz canlıları ile ilgili kitapları. Ancak o kitaplardaki bazı kelimeler bedenime farklı tınlar getiriyor ve bazı düşüncelerle birleşiyor. Bilim eğitimi kitabındaki damlanın dönüşümüne bakarken, Jung'un arketipler arasında geçen ruh düşüncesini görüyorum. Bazen dışarıdan ilgilendiğim düşünürleri katıyorum. Damla, Platon'cu düşüncedeki gibi dünyaya gelirken bildiklerini unutuyor. Mağara benzetmesindeki karanlıktan çıkarcasına kendini hatırlayarak özgürlüğe kavuşuyor. Mitolojik, felsefik, bilimsel kaynakları iç içe geçirip onların arasındaki ortaklıkları görmeye çalışıyor, birinden diğerine, esas tasarladığım örtüntüyü bozmadan, içimden çıkmaya çalışan o hikâyenin bel kemiğine sadık kalarak ilerliyorum. Eğer hikâyenin bel kemiğini kontrol etmezsem anlamsız bir yığın üretirdim diye düşünüyorum. Özetle ana hatlar bütüncül olarak birikimim ile birleşen daha anlamlı bir ilhamdan çıkıyor, ancak hikâyeyi anlatan küçük parçalarda ise oyuncu, doğaçlama bir metot kullanıyorum.

BAZI HİKÂyelerİN
ZATEN HAFIZAMDA BİR
ŞEKİLDE OLDUĞUNA,
ONLARI BENİ
TETİKLEYEN KELİMELE,
NESNELER, ŞEKİLLERDE
GÖRDÜKÇE ÇEKİP
ÇIKARDIĞIMA DAİR BİR
İNANCIM VAR.

Eli Bensusan - Mirey Nasi

“
ANA HATLAR
BÜTÜNCÜL OLARAK
BİRİKİMİM
İLE BİRLEŞEN
DAHA ANLIK BİR
İLHAMDAN ÇIKIYOR,
ANCAK HİKÂYEYİ
ANLATAN KÜÇÜK
PARÇALARDA
İSE OYUNCUL,
DOĞAÇLAMA
BİR METOT
KULLANIYORUM.
”

Yarattığın işlerde mitler ve ritüeller ile karşılaşıyoruz bu ilgi nereden geliyor?

Sadece ekinoklarda ışık alan Antik Mısır tapınakları, And Dağları'ndaki İnkaların zirvelere kurdukları yıldız gözlemi havuzları, Güneydoğu Anadolu'daki Sabii gözlemevi-ibadethaneleri, inanç, astronomi, matematik, tasarımın iç içe olduğu dünyalardı. İnsan olmak ne demek, işte bunlarla ilgilenmek. Özünde evrene karşı canlısıyla cansızıyla bir merak ve hayret var. Evreni, kendi pozisyonunu anlamlandırmaya çalışmak.

Bu insanların mitleri, o günün dünyasını ve toplumların hayat görüşlerini anlatıyorlar, kendi tanrıları ve hikâyeler üzerinden alışkanlıklarını, hayat tarzlarını, övüyor, meşrulaştırıyor, savunuyorlardı. Günümüzde ise bir reklam metni, bir gazete haberi, bir sosyal medya gönderisi yine tıpkı bir mit gibi bir anlatı. Her anlatı, ait olduğu dünyanın ve parçası olduğu hakikat doktrininin bir temsilcisi. Sadece içeriği ile değil, üslubu, tonu ile de bir duruş sergiliyor. Her metnin içinde ideoloji, savunduğu öğretiyi gizli. Onları açığa çıkarıp onlarla oynamak pratiğimin bir parçası.

Ritüellere olan ilgim yine antik uygarlıklara olan merakımla ilgili ama aynı zamanda tasarım nesnesinde bulunan işlevsellik ile de ilişkili. Nesnelere tasarlarken hep “bir işe yaraması” derdi ile

tasarlanır. Oysa ki kimse yaradığı işlevin dünyada nasıl bir fark yaratacağına dair pek konuşmaz. Çünkü bu işlev tabii ki de üreticinin para kazanmasıdır. Alternatif hikâye olarak sürdürülebilirlik gibi birtakım popüler çevreci söylemlere indirgenmiştir. Oysa ki ritüel nesnelere esas amaç işlev değildir. Yıldızlara hizalanmış bir tapınak basit bir mekân olmaktan öte, insanı evrendeki yeri ile ilgili derin düşüncelere götürür. Kutsal bir bardaktan bir ayın sırasında bir şey içmek, içindeki sıvıyı tüketmekten ziyade ruhsal bir dönüşümü beslediği için önemlidir. Baktığımızda bunlar da tasarım nesnesidir, ancak işlevlerinin üstünde başka bir amaçları daha vardır, devasa evrende insan olmanın ne demek olduğunu farklı kültürlerce cevaplarlar.

Sen bir yandan sanat pratiğini ilerletiyor bir yandan da tasarımcı kimliğini devam ettiriyor aynı zamanda da öğretim görevlisin, bütün bunlar aynı Eli'den mi çıkıyor?

Sanat pratiğimde düşünsel açıdan derinleşebileceğim ve doğaçlamaya izin verene çalışmalar üretiyorum. Tasarım işlerimde koşullar içerisinde hareket edip uygun sonuca özgün bir şekilde ulaşmaya çalışıyorum. Derslerde ise, öğrencilerin içerisinde bulunan özgün tavrı bulup ortaya çıkarmak esas hedefim. Elbette hepsinin özünde ortaklıklar var ama tavrım, tonum, araçlarım çok değişken.

Eli Bensusan'ın Moda Parkı için tasarladığı "Körlerin Güneş Saati"

Bütün bunları yaparken border_less kitap fonunu kazanan Cosmic Field Trip - Kozmik Saha Gezisi adında bir kitabın var, bize bundan da bahseder misin?

Border_less kitabın fonunun açık çağrısını kazandığım bu kitap, üretim bütçesi ve ciltleme desteği aldı. 'Basic Science Education Series' isimli 1930-40'larda yazılmış, Ay, dünyanın kaynakları, ışık ve ateş ile ilgili bilim eğitimi kitaplarını kesip biçerek oluşturdum. Eski bilim eğitimi içeriğini şiirlere, ritüellere, politik yorumlara, yeni mitlere dönüştürdüm. Hedefi, ilk başta dönemin eğitim sistemine, diline işlemiş ideolojiyi -ki buna araçsallaştırılmış bilim/akıl diyebiliriz- açığa çıkarmak ve eleştirmektir. Sömürgecilik, 2. Dünya Savaşı, toplama kampları ve atom bombası sürekli bilimsellikle karıştırılarak,

BAKTIĞINIZDA BUNLAR DA TASARIM NESNESİDİR, ANCAK İŞLEVLERİNİN ÜSTÜNDE BAŞKA BİR AMAÇLARI DAHA VARDIR, DEVASA EVRENDE İNSAN OLMANIN NE DEMEK OLDUĞUNU FARKLI KÜLTÜRLERCE CEVAPLARLAR.

rasyonelize edilerek savunuldu. Biyolojik olarak üstün ırk teorileri, atom bombasının savaşı kısaltması ve birçok hayat kurtarması gibi argümanlar... Bugün benzer mantaliteyi yapay zekâ destekli popülist veya politik doğrucu söylemlerde görüyoruz. Eski kitap kokusu sevdiğim için değil, twitter'a bakarken Nazi döneminde radyo dinleyenlerle aynı tuzağa düşüyor olduğumuza ve dikkatli olmamız gerektiğine inandığım için bu araçsallaştırılmış akıl/bilim eleştirisi yapmamızın önemli olduğunu düşünüyorum.

Sen bir güneş saati tasarladın ve güneş saatini rakamlara değil duygulara böldüm diyorsun, bu ne demektir?

Gate 27'deki Riddle Cloud isimli çalışma aslında soyut bir resim/heykel gibi okunabilir. Güneş saati, güneşin pozisyonuna göre bir parçanın kadranın üstüne gölge düşürüp saati göstermesi ile "çalışır". Ancak günümüzü sadece rakamlara bölersek gün dediğimiz kavram anlamını yitirir. Bir mekânda her saatin o mekâna özgü bir hissi vardır. Işık, hava durumu, sesler, sıcaklık, kişiler hep farklıdır. İçinde bulunulan, deneyimlenen zamanı hepsinin bir harmanı ancak ifade edebilir. Buradaki farklı malzeme ve dokular da aynı şekilde hem ışığın değişimine göre farklı görünecek, hem de herkeste farklı duygular uyandırarak, oradaki zamanın bir göstergesi olabilir mi diye düşündüm. Zamanı Greenwich'ten geçen hayali bir çizgiye değil kendi bulunduğumuz mekâna referansla okumak nasıl olurdu? Işığın değişimi ile nesne her an dönüşüyor ve içinde bulunduğu mekânın formlarından soyutlanan biçimlerle ayrı bir zamandan bahsediyor.

Aynı zamanda tasarladığın başka bir güneş saati Moda'da kalıcı olarak sergileniyor. İstanbul'a kalıcı bir eser bıraktın, bu nasıl bir his?

Moda Parkı için tasarladığım 'Körlerin Güneş Saati' neredeyse 5 senedir orada. İstanbul Tasarım Bienali kapsamında yapılmıştı. Başına ufak tefek kazalar geldi, ama işi tamir edip sağlamlaştırdım. Ne kadar uzun bir süre boyunca kalabileceğini göreceğiz. Elbette bu tahmin etmediğim bir şey değildi. Kamusal iş yapıp insanların seyrine açmak, yürüyüş yapan birinin, meraklı bir çocuğun arada bir gidip incelediğini görmek çok büyük bir keyif. Bazen parkta çalışan kişilerin işten ismi ile bahsettiğini, birilerinin üstünde düşünüp tartıştığını görmek çok güzel.

Bu söyleşiyi okuyan biri seni nasıl hatırlasın istersin?

İşlerime duyulan merak beni en mutlu eden şey. Ben de merak uyandıran nesnelere ilham verici buluyorum. Bir kelime ile özdeşleşmek istesem, belki de "merak" derdim.